

AAPO JUMPPANEN
YTT, FM, Tutkijatohtori
Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti

Kurkistus Venäjän Karjalan elämään

Koivuselän kylää Venäjän Karjalassa on tutkittu 1990-luvulta saakka joensuulaisten ja petroskoilaisten yliopistojen tutkijoiden voimin. Viimeisen laajempi kenttätyöjakso toteutettiin vuonna 2014, eli kaksikymmentä vuotta ensimmäisen tutkimushankkeen alkamisesta. Mukana näissä tutkimushankkeissa ovat alusta alkaen olleet suomalaisista Eira Varis, Pertti Rannikko, Minna Piipponen, Katri Karkinen ja Esa Lehto. Venäläisistä puolestaan Inna Kopoteva, Nadezda Polevshikova sekä Jevgenyi Klementijev.

Karjalaiskylä Venäjän muutoksessa ei ole varsinainen tutkimus vaan tietokirja, jossa kuvataan elämän muuttumista Koivuselässä. Teos koostuu johdanto-osuuksien ja päätännön lisäksi viiden eri kirjoittajan laatimista luvuista. Kirja on selkeästi jäsennelty ja helppolukuinen. Itse luin sen yhdeltä istumalta reilussa viidessä tunnissa. Kirjoitusasuun on jäänyt joitakin lipsahduksia, mutta ne eivät merkittävästi haittaa lukijaa.

Kirjan luvuissa on jonkin verran päällekkäisyyttä. Esimerkiksi Neuvostoliiton romahduksen aiheuttamia vaikutuksia kuvataan hyvin samankaltaisesti useita kertoja. Myös kylän asukasrakenteen tulee esitellyksi useamman kerran. Päällekkäisyyksiä poistamalla lukujen keskeiset havainnot olisivat tulleet vahvemmin esille. Runtas kuvitus havainnollistaa kylässä tapahtunutta muutosta ja antaa käsityksen nykytilasta.

Johdannosta selviää, että Koivuselkä perustettiin alun perin vuonna 1949 metsätyökyläksi, lähelle vanhaa Koivuselän karjalaiskylää. Metsätyökylien roolina oli tarjota työvoimaa valtiojohtoisen metsäteollisuuden tarpeisiin. Kylää oli tarkoitus asuttaa vain 25 vuotta, eli niin kauan kuin alueen metsävarojen oletettiin riittävän. Koivuselkä oli siis ylhäältä käsin suunnittelutalouden oppien mukaan perustettu kylä, jonka kaltaisia rakennettiin Venäjän Karjalaan satoja toisen maailmansodan jälkeen. Olihan Karjalan Neuvostotasavallan tehtäväksi määritelty metsäteollisuustuotteiden tuotanto.

Parhaimmillaan Koivuselässä asui yli 1000 asukasta, mutta vuoteen 2010 mennessä heitä oli jäljellä vain parisataa. Väestön lasku on seurausta metsäteollisuuden 1960-luvulta alkaneesta rakennemuutoksesta. Sille leimallista ovat olleet työvoiman tarvetta laskenut koneellistuminen ja Neuvostoliiton romahdettua tapahtunut siirtyminen

KIRJA-ARVIO

Eira Varis (toim.)

Karjalaiskylä Venäjän muutoksessa

Mediapinta Oy Tampere
2016.

Sivuja 98.

ISBN 978-952-236-044-1.

markkinatalouteen. Sen myötä valtiojohtoinen metsäteollisuus alkoi korvautua yksityisillä yrityksillä, jotka karsivat kannattamattomaksi käyneitä toimintojaan. Koivuselästä lakkautettiin metsäteollisuuden organisaatio viimein vuonna 2005. Kokonaan puunkorjaaminen ei ole kylästä loppunut, vaan siitä huolehtii suhteellisen pieni joukko ukrainalaisia siirtotyöläisiä. Tällä hetkellä Koivuselkä ei kykene tarjoamaan siellä asuville työtä ja toimeentuloa.

Pertti Rannikon kirjoittamassa luvussa ”Metsäkylän muodonmuutos” pureudutaan venäläisen yhteiskunnan määrittelyn vaikeuteen länsimaisen yhteiskuntatieteen näkökulmasta. Venäjää on kuvattu esimerkiksi ”puolimoderniksi” valtioksi, jossa markkinat eivät ole niin merkittävä yhteiskuntaa muovaava voima kuin länsimaissa, vaan erilaiset epäviralliset verkostot ja suoranainen vaihdantatalous näyttävät merkittävää roolia. Modernia ovat olleet lähinnä ase- ja avaruusteknologiäteollisuus. Erityisesti Neuvostoliiton romahtamisen jälkeisinä vuosina 1990-luvulla palattiin pitkälti omavaraistalouteen, jossa elintarvikkeiden saaminen saattoi olla itseviljeltyjen juuresten tai niitä maalta toimittavien sukulaisten varassa. Venäjän talouden kohentuessa 2000-luvun alusta lähtien tilanne alkoi kuitenkin muuttua. Rahatalous alkoi korvata omavaraistalouden ja kaupungistuminen jatkui nopeana. Maaseutu alkoi muuttua yhä leimallisemmin jälkituotannolliseksi tilaksi länsimaiden tapaan myös Venäjän Karjalassa. Ruuan ja raaka-aineiden sijaan maaseutu ja luonto palvelevat nykyisin entistä enemmän yksilöiden kulutus- ja elämyshakuisuutta. Venäläinen elämäntapa on myös muuttunut monipaikkaiseksi ja liikkuvaksi. Kaupunkilaiset hakevat maaseudun kesämökeiltään elämyksiä ja virkistystä. Maaseudun kyltien asukkaat hakevat puolestaan kaupungeista palveluita. Myös työn ja paikan välinen sidos on muuttunut. Esimerkiksi Koivuselässä puunkorjuun hoitavat paikallisen työvoiman sijaan vierastyöläiset. Rannikon mukaan venäläisen yhteiskunnan modernisaatio ei monilta keskeisiltä osiltaan poikkea länsimaisesta. Merkittäviä eroja on toki esimerkiksi demokraatiakäsityksessä sekä elinkeinorakenteessa. Rannikon mukaan vuoden 2014 Ukrainan kriisin jälkeen Venäjällä on tietoisesti hylätty länsimainen yksilön vapautteen ja edustukselliseen demokratiaan pohjautuva malli, ja alettu korostaa venäläisten omaa tietä yhteiskunnan modernisoimisessa.

Minna Piipponen tarkastelee luvussa ”Kylän asukkaat ja asuminen” Koivuselän asukkaiden elämää ja elinoloja. Venäjällä maaseutuväestön määrä on pienentynyt huomattavasti viimeisen 50 vuoden aikana. Esimerkiksi Koivuselkään on jäänyt asumaan lähinnä eläkeläisiä, työikäisen väestön muuttaessa pääosin kaupunkiin. Työssäkäyvät saavat eläntonsa ennen kaikkea paikallishallinnon palveluksesta. Erilaisilla tilapäis- ja kausitöillä kuten marjanpoiminnalla on merkitystä erityisesti työttömille. Kylässä asuvien ja sieltä kaupunkiin muuttaneiden raja on kuitenkin elämäntavan monipaikkaistumisen myötä käynyt entistä häilyvämmäksi. Maaseudulla asuvat käyvät usein kaupungissa töissä ja toisaalta kaupunkilaiset virkistyvät säännöllisesti maalla. Kylässä asuu nykyisin myös sellaisia kesämökkiläisiä, joilla ei ole sukulaissuhteita alueeseen. Koivuselässä on myös kirjoilla asukkaita, jotka todellisuudessa asuvat kaupungeissa. Oman mausteensa monipaikkaiseen elämään tuovat ukrainalaiset metsätyömiehet, joiden kodit ovat kokonaan toisessa maassa.

Asuminen kylässä tapahtuu pääosin ilman mukavuuksia. Taloissa on sähkö, mutta juoksevaa vettä tai viemärintiä ei ole. Matkapuhelin- ja tietoliikenneyhteydet ovat heikot. Julkista liikennettä ei ole, eivätkä kylän vakituiset asukkaat juuri omista juuri omia autoja. Merkittävä osa kylän rakennuksista on huonokuntoisia. Paikallishallinto on suunnitellut vielä omistamiensa kiinteistöjen kunnostamista ja toisaalta yksityiset kiinteistöjen

omistajat ovat tehneet omia remonttejaan ja rakentaneet kokonaan uusia taloja. Monista aineellisista puutteista huolimatta kylän iäkkään väestön pääosa on tyytyväinen voidessaan jatkaa elämäänsä Koivuselässä.

Luvussa ”Kommunistisesta maataloudesta kotitarveviljelyyn” Katri Karkinen esittelee maatalouden muutosta 1990-luvulta tähän päivään. Koivuselässä valtion metsäyhtiö huolehti neuvostoaikana kommunistisesta maataloudesta osana työntekijöidensä ruokahuoltoa. Tämän lisäksi harjoitettiin perhepohjaista kotitarvemaataloutta. Neuvostoliiton romahduksen myötä kommunistinen maatalous loppui, mutta kotitarvemaatalous kasvatti merkitystään. Tänä päivänä senkin rooli on heikentynyt. Yksikään kesällä 2014 haastatelluista kotitalouksista ei ollut valmis rakentamaan tai remontoimaan mitään maatalouteen liittyvää.

Venäjän Karjalan haastavista arkipäivän olosuhteista selviytymisestä vuosina 1994–2014 kirjoittaa Eira Varis otsikolla ”Arkipäivän selviytymisen muutokset”. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeiset vuodet johtivat Venäjällä suuriin sosiaalisiin ongelmiin kuten työttömyyteen, palveluiden heikkenemiseen ja hyperinflaatioon. Ihmiset joutuivat turvautumaan omavaraistalouteen selviytyäkseen. Positiiviset poliittiset uudistukset jäivät arkielämän kannalta toissijaisiksi. Koivuselän kylän asukkaat hyödynsivät kolmea selviytymisstrategiaa: kotitarvettyötä tai ”puolustavaa reaktiivisuutta”, jossa omien puutarhapalstojen anti auttoi selviytymään vaikeista ajoista. Passiivisen sopeutumisen strategian omaksuneet puolestaan jatkoivat töissään niin kauan kuin niitä riitti ja sen jälkeen he sinnittelivät työttöminä eläkeikään asti. Innovatiivisen proaktiivisuuden strategiassa ihmiset lähtivät puolestaan etsimään uuden järjestelmän tarjoamia mahdollisuuksia. Esimerkiksi pienyrityttäjäys oli neuvostoaikana kiellettyä. Neuvostojärjestelmän romahdettua osa kyläläisistä ryhtyi harjoittamaan maatalouteen ja puunjalostukseen liittyvää yritystoimintaa. Tätä nykyä Koivuselässä toimii yksi maitoa tuottava kotitalous sekä kauppa, muuta yritystoimintaa ei ole. Variksen mukaan Koivuselän asukkaat ovat tyytyväisiä Putinin ja Medvedevin kauden tuomaan vakauteen, sillä eläkkeet tulevat ajoillaan ja niillä tulee toimeen toisin kuin 20 vuotta sitten.

Venäjällä ja aiemmin Neuvostoliitossa julkishallinto on vastannut kylien kehittämisestä. Esko Lehdon kirjoittaman ”Paikallisen kehittämisen potentiaali”-luvun mukaan paikallishallinto on edelleen avainasemassa Koivuselän kaltaisten kylien kehittämisessä. Karjalan tasavallassa on esimerkiksi tarjolla paikallishallinnon alaisuudessa toimiva paikallisen aloitteellisuuden ohjelma. Monissa muissa Venäjän tasavalloissa on myös käytössä hyvin paljon Leader-ohjelmaa muistuttava TOS-ohjelma, jonka puitteissa on paikallisten asukkaiden aloitteesta esimerkiksi rakennettu leikkikenttiä, urheilukenttiä, viemäriverkostoja ja niin edelleen. Venäjällä on myös vuonna 2014 käynnistetty erityinen ”maaseudun kestävä kehityksen ohjelma”, jossa maaseudun kehittämistä lähestytään maa- ja metsätalouspainotusta kokonaisvaltaisemmin ja paikallinen kehittämistoiminta huomioiden. Koivuselän asukkaat toivovat aktiivista kehittämistä kylässään. He tahtovat lisää työpaikkoja, parempaa tietä sekä matkapuhelin- ja tietoliikenneyhteyksiä. Paikallishallinnossa kylän kehittymisen mahdollisuudet nähdään erityisesti matkailussa ja metsätaloudessa. Suomalaistyyppinen kylä- tai Leader-toiminta ei sellaisenaan istu kovin hyvin Venäjälle, sillä sieltä puuttuu Suomen kaltainen voimakas järjestökenttä. Toisaalta paikallisiin olosuhteisiin sovellettuna siitä on Lehdin mukaan saatu myös hyviä kokemuksia esimerkiksi Läskelässä.

Kirjan viimeisessä luvussa ”Uudistumista romahdusten varjossa” piirretään Venäjän

Karjalan ja Koivuselän kylän kehityskaari viimeisen 20 vuoden ajalta. Erityisen mielenkiintoinen on tieto siitä, että Karjalan maaseudulla 1990–2010-luvuilla koettu väestöpako kaupunkiin on ollut suhteessa suurempi kuin Suomessa 1960–1970-luvuilla tapahtunut. Venäjällä maa- ja metsätalouden työvoiman tarpeen vähentyminen myös tapahtui 20–30 vuotta Suomea myöhemmin. Kirjoittajien mukaan Koivuselän kylään ei ole onnistuttu luomaan viimeisen 20 vuoden aikana uusia toimeentulonlähteitä hiipuneen metsäteollisuuden tilalle. Sen sijaan omaehtoinen paikalliskehittäminen yhdistettynä kasvavaan vapaa-ajan asumisen kehittämiseen voisi tarjota kylälle uusia kehittymisen mahdollisuuksia.

Karjalaiskylä Venäjän muutoksessa on monella tapaa mielenkiintoinen teos Venäjän Karjalan maaseudun paikallisista olosuhteista kiinnostuneelle lukijalle kuten itselleni. Alueella käydessäni olen ihmetellyt miten sen asukkaat ylipäätään tulevat toimeen. Kirjan antama vastaus ainakin Koivuselän kylän tapauksessa on, että siellä pärjätään, koska vanhempi väki on tottunut niukkuuteen ja työikäiset ovat pääosin muuttaneet kaupunkiin. Paikallisen tason ilmiöiden tarkastelu kytketään säännöllisesti myös Venäjän yleiseen kehitykseen ja maailmanpolitiikkaan. Nykyisen autoritäärisen hallinnon suosiota Koivuselässä selitetään ihmisten arkikokemusten näkökulmasta. Samoin Ukrainan kriisin mahdolliset vaikutukset kylän asukkaiden elämään ovat mielenkiintoista luettavaa. Kirjan tutkimuksellisesti merkittävintä antia ovat kuitenkin 20 vuoden seurantajakson pohjalta tehdyt havainnot muutoksesta kylässä ja venäläisessä yhteiskunnassa. Nykyisinä pätkätutkimusprojektien aikana on hyvin harvinaista päästä lukemaan näin pitkällä ajallisella perspektiivillä tehtyä analyysiä. Pitkälti talkoovoimin tehty kirja on myös hieno osoitus sen kirjoittajien sitoutumisesta aiheeseensa.

Suosittelen kirjaa lämpimästi kaikille, jotka ovat kiinnostuneita tietämään lisää elämästä Venäjän Karjalan maaseudulla.